

รายวิชา ภาษาไทย

รหัสวิชา ท๒๓๑๐๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

หน่วยที่ ๔ บทพากย์เอราวัณ

เรื่อง พินิจคำ เลิศล้ำบัง ๑๖ (๒)

ครูผู้สอน ครูธีรสุด ฉำทรัพย์

พินิจคำ
เลิศล้ำฉบับ ๑๖ (๒)

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. บอกหลักการแบ่งจังหวะการอ่านกาพย์ฉบัง ๑๖ ได้ถูกต้อง
๒. ใส่เครื่องหมายแบ่งวรรคตอน (/) ลงในบทพากย์เอราวัณที่กำหนดให้ได้อย่างถูกต้อง
๓. หาความสัมพันธ์ของบทประพันธ์เพื่อนำไปเชื่อมโยงสู่การประพันธ์ได้

คำถามชวนคิด

- สวมเสื้อและกางเกงสีด้า
- รับสมัครคนงานตัดอ้อยจำนวนมาก
- ข้าวเย็นหมดแล้ว

คำถามชวนคิด

แค่แว่นวรรณคดี ความหมายก็เปลี่ยนไป
คนละทิศทาง แม้ในกาพย์ฉบัง ๑๖
ก็เช่นกัน

การแบ่งวรรค
สำหรับภาพย์ฉับัง ๑๖

การแบ่งวรรคสำหรับภาพย์ฉบั๋ง ๑๖

ความไพเราะของภาพย์ฉบั๋ง ๑๖ เกิดจากจังหวะที่กระชับ รวดเร็ว การเรียนรู้วิธีการแบ่งจังหวะคำ ที่ถูกต้องตามสูตร ๒-๒-๒ / ๒-๒ / ๒-๒-๒ และการรู้จักผ่อนปรนจังหวะตามความหมายของคำ เป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยคงคุณค่าทางภาษา และความหมายของบทประพันธ์ไว้ไม่ให้ผิดเพี้ยน

ลักษณะฉันทลักษณ์ ประเภท กาพย์ฉบัง ๑๖

เพื่อให้การอ่านกาพย์ฉบัง ๑๖ มีความไพเราะและถูกต้องตามฉันทลักษณ์ เรามีหลักการแบ่งจังหวะมาตรฐานที่ควรจดจำ ดังนี้

กาพย์ฉบัง ๑๖

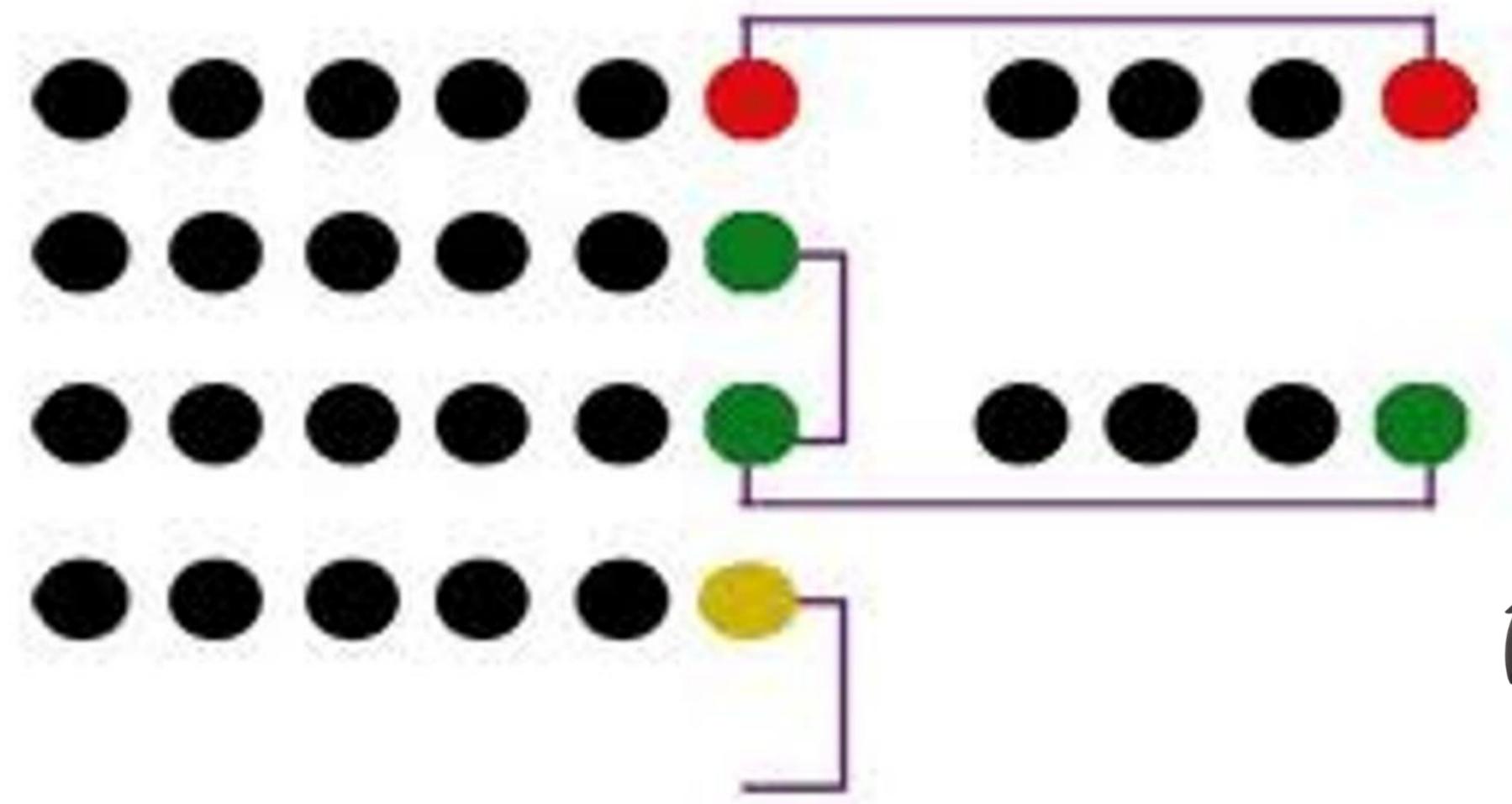
กาพย์ฉบัง ๑๖ หนึ่งบท มี ๑ บาท แบ่งออกเป็น ๓ วรรค ดังนี้

- วรรคที่หนึ่ง (วรรคสดับ) : มี ๖ คำ (พยางค์)
- วรรคที่สอง (วรรครับ) : มี ๔ คำ (พยางค์)
- วรรคที่สาม (วรรคส่ง) : มี ๖ คำ (พยางค์)

รวมทั้งบทมี $๖ + ๔ + ๖ = ๑๖$ คำ

ผังภาพย์ฉบบั ๑๖

ขอขอบคุณที่มาของภาพ <https://suchadam๕๖๕๑.wordpress.com/> จวีวรรณ คุณาภินันท์.
การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน (Reading and ReadingPromotion). กรุงเทพฯ : โสภณการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ภาพย์ฉบัง ๑๖

คำประพันธ์ประเภทภาพย์ บทหนึ่งมีเพียงหนึ่งบาท
บาทละ ๓ วรรค บังคับจำนวนคำและสัมผัส ไม่มีบังคับ
เอก-โท หรือครู-ลหุ ภาพย์ฉบังที่กวีนิยมใช้ในวรรณกรรม
ตั้งแต่โบราณคือ ภาพย์ฉบัง ๑๖ เคยเชื่อกันว่า
ภาพย์ เป็นคำประพันธ์ที่ดัดแปลงมาจากฉันท

การใช้เครื่องหมาย (/)

การใช้เครื่องหมาย / แบ่งจังหวะอ่าน เพื่อให้
เกิดท่วงทำนองที่ไพเราะและถูกต้องตาม
ฉันทลักษณ์ นิยมแบ่งจังหวะดังนี้

วรรคหน้า (๒ คำ) แบ่ง ๒ / ๒ / ๒

รูปแบบ ○ ○ / ○ ○ / ○ ○

วรรคหลัง (๔ คำ) แบ่ง ๒ / ๒

รูปแบบ ○ ○ / ○ ○

วรรคท้าย (๒ คำ) แบ่ง ๒ / ๒ / ๒

รูปแบบ ○ ○ / ○ ○ / ○ ○

อินทรีชิต / บิดเบือน / กายิน (๒/๒/๒)

เหมือนองค์ / อมรินทร์ (๒/๒)

ทรงคช / เอร่าวณ (๒/๒/๒)

การใส่เครื่องหมาย (/)

ห้ามฉีกคำ เมื่อทราบจุดวางเครื่องหมาย / แล้ว
เวลาแต่งตั้งระวังไม่ให้คำศัพท์เดียวกันถูกฉีก
แยกออกจากกันด้วยจังหวะการอ่าน

(เช่น ไม่ควรแต่งว่า "ดอกไม้บาน / สวยงาม" ในวรรค
๔ คำ เพราะจะถูกอ่านเป็น "ดอกไม้ / บานสวย"
ซึ่งความหมายเปลี่ยนหรือเสียรูปคำ) ลงจังหวะหนัก:
คำที่อยู่ท้ายช่วงของเครื่องหมาย / มักจะเป็นจุดเน้นเสียง
ตามธรรมชาติ

ที่มา/อ้างอิง:

- ก้ำชัย ทองหล่อ. (๒๕๕๐). *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (ม.ป.ป.). *ความรู้เกี่ยวกับร้อยกรองไทย*.

ลงมือทำ จดจำได้

ให้นักเรียนศึกษา ใบความรู้ที่ ๑๒

เรื่อง พิณิจคำ เลิศล้ำบัง ๑๖ (๒)

จากนั้นร่วมกันระดมความคิดทำใบงาน

แล้วนำเสนอตามลำดับ

ใบความรู้ที่ ๑๒ เรื่อง พินิจคำ เลิศล้ำบั้ง ๑๖ (๒)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บทพากย์เอราวัณ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๒ เรื่อง พินิจคำ เลิศล้ำบั้ง ๑๖ (๒)
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

การแบ่งวรรคสำหรับกาพย์ฉก ๑๖

ความไพเราะของกาพย์ฉก ๑๖ เกิดจากจังหวะที่กระชับรวดเร็ว การเรียนรู้วิธีการแบ่งจังหวะคำ ที่ถูกต้องตามสูตร ๒-๒-๒ / ๒-๒ / ๒-๒-๒ และการรู้จักผ่อนปรนจังหวะตามความหมายของคำ เป็นทักษะ สำคัญที่จะช่วยคงคุณค่าทางภาษาและความหมายของบทประพันธ์ไว้ไม่ให้ผิดเพี้ยน

เพื่อให้การอ่านกาพย์ฉก ๑๖ มีความไพเราะและถูกต้องตามฉันทลักษณ์ เรามีหลักการแบ่งจังหวะ มาตราฐานที่ควรจดจำ ดังนี้

๑. โครงสร้างพื้นฐาน (๒-๒-๒) กาพย์ฉก ๑๖ เน้นจังหวะคู่ เพื่อความกระชับ

วรรคหน้า (๖ คำ): แบ่งเป็น ๒ / ๒ / ๒

ตัวอย่าง: อินทรชิต(๒) / บิดเบือน (๒) / กายิน (๒)

วรรคหลัง (๔ คำ): แบ่งเป็น ๒ / ๒

ตัวอย่าง: เหมือนองค์ (๒) / อมรินทร์ (๒)

วรรคส่ง (๖ คำ): แบ่งเป็น ๒ / ๒ / ๒

ตัวอย่าง: ทรงคช (๒) / เอรา (๒) / วัฒน (๑-รวบเสียง) (สังเกต: บางครั้งพยางค์อาจเกินได้ เล็กน้อย แต่จังหวะการลงเสียงยังคงเดิม)

๒. เครื่องหมายช่วยจำ

เครื่องหมาย / แทนการหยุดหายใจสั้นๆ หรือเว้นวรรคเล็กน้อยภายในวรรค

เครื่องหมาย // แทนการหยุดเมื่อจบวรรคหรือจบบท

๓. ข้อควรระวัง

- ควรรวบคำที่เป็นชื่อเฉพาะ หรือคำสมาส ไว้ในจังหวะเดียวกัน แม้พยางค์จะเกิน

- ห้ามฉีกคำจนความหมายเปลี่ยน เช่น "ตาข่ายเพชร / รัตนร้อยกรอง" (ผิด)

ควรเป็น "ตาข่าย / เพชรรัตน์ / ร้อยกรอง" (ถูก)

ใบความรู้ที่ ๑๒

พินิจคำ เลิศล้ำบั้ง ๑๖ (๒)

ใบงานที่ ๑๒ เรื่อง พินิจคำ เลิศล้ำบั๊ง ๑๖ (๒)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บทพากย์เอราวัณ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๒ เรื่อง พินิจคำ เลิศล้ำบั๊ง ๑๖ (๒)
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามและเติมคำให้ถูกต้องตามหลักฉันทลักษณ์

๑. จงใช้เครื่องหมาย / จัดสรรห้วงคำเพื่อแบ่งจังหวะการอ่านบทประพันธ์ต่อไปนี้ให้ถูกต้องที่สุด
(๒๐ คะแนน)

๑ อินทรชิตสถิตเหนือเอรา	วันทอดทัศนา
เห็นองค์พระลักษมณ์ฤทธิรงค์	
๑ เคลิบเคลิ้มหยุดยั้งไหลหลง	จึงจับศรทรง
พรหมาศตรอันเรืองเดชา	
๑ ทูนเหนือเศียรเกล้ายักษ์	หมายองค์พระอนุชา
ก็แผลงสำแดงฤทธิรณ	
๑ อากาศก้องไกลาหล	โลกลั่นอึงอล
อำนาจสะท้านธรณี	
๑ ครเต็มไปทั่วราศี	ต้ององค์อินทรี
พระลักษมณ์ก็กลิ้งกลางพล ฯ	
(มีต่อ)	
๑ เจรจา อินทรชิตกลับทัพ ฯ	
๑ เมื่อนั้นองค์พระจักรี	เสด็จออกยังศรี
สุวรรณราชพลับพลา	
๑ ครั้นล่วงสายัณท์เวลา	หวาดหวั่นวิญญา
ระทดพระทัยพันทวี	
๑ คอยข่าวขุนน้อยโฉมศรี	จนจวนพระรวี
จะสิ้นซึ่งแสงรอนรอน	
๑ บเห็นพวกพลพานร	นำข่าวสังหรณ์
มาแจ้งยุบลร้ายดี	

ใบงานที่ ๑๒

พินิจคำ เลิศล้ำบั๊ง ๑๖ (๒)

ใบงานที่ ๑๒

พินิจคำ เลิศล้ำบัง ๑๖ (๒)

๑ หนึ่งทักษิณเนตรจักรี	เกิดกลางกาลี
กระหม่อมนิมิตผัดผัน	
๑ สำเสียงศิลป์ล้นอัศจรรย์	เสียงพลกุ่มกัณฑ์
ก็โห่สำเนียงเกรียงไกร	
๑ ฎพววกไพรีมีชัย	ผลาญนุชดวงใจ
สิ้นชีพในกลางณรงค์ ฯ	

ชื่อ - สกุล ..... ชั้น ..... เลขที่ .....

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามและเติมคำให้ถูกต้องตามหลักฉันทลักษณ์

จงใช้เครื่องหมาย / ขีดคั่นระหว่างคำเพื่อแบ่งจังหวะ
การอ่านบทประพันธ์ต่อไปนี้ให้ถูกต้องที่สุด (๒๐ คะแนน)

๑ อินทรชิตสถิตเหนือเอรา	วันทอดทศนา
เห็นองค์พระลักษมณ์ฤทธิ์รงค์	
๑ เคลิบเคลิ้มหฤทัยไหลหลง	จึงจับศรทรง
พรหมาสตร์อันเรืองเดชา	
๑ ทูนเหนือเศียรเกล้ารักษา	หมายองค์พระอนุชา
ก็แผลงสำแดงฤทธิ์รณ	
๑ อากาศก้องโกลาหล	โลกั่นอิงอล
อำนาจสะท้อนธรณี	
๑ ครเต็มไปทั่วราศี	ต้ององค์อินทรีย์
พระลักษมณ์ก็กลิ้งกลางพล ฯ	

(มีต่อ)

ฯ เจรจา อินทรชิตกลับทัพ ฯ

๑ เมื่อน้ององค์พระจักรี

เสด็จออกยังศรี

สุวรรณราชพลับพลา

๑ ครั้นล่วงสายณเวลา

หวาดหวั่นวิญญา

ระทศพระทัยพันทวิ

๑ คอยข่าวชุน้อยโฉมศรี

จนจวนพระรวี

จะสิ้นซึ่งแสงรอรอน

๑ บเห็นพวกพลพานร

นำข่าวสังหรณ์

มาแจ้งยุบลร้ายดี

(มีต่อ)

๑ หนึ่งทักษิณเนตรจักรี

เกิดกลางกาลี

กระหม่อมนิมิตผัดผัน

๑ สำเสียงศิลป์ลั่นอัศจรรย์

เสียงพลกุมภันท์

ก็โหล่สำเนียงเกรียงไกร

๑ ฤพววกไพรีมีชัย

ผลาญนุชดวงใจ

สิ้นชีพในกลางณรงค์ ฯ

ช่วง

คำไหน...ใช้ถูก

จตุรพักตร

จตุรพักษร

ว. “ผู้มี ๔ หน้า” คือ พระพรหม.

บทเรียนครั้งต่อไป

เรื่อง จากบทพากย์เอราวัณ
สุนัขประพันธ์กลอนกานท์ (๑)

ดาวน์โหลดข้อมูลได้ที่ www.dltv.ac.th

สิ่งที่ต้องเตรียม

๑. Power point จากบทพากย์เอราวัณ สุนัขประพันธ์กลอนกานท์ (๑)
๒. ใบความรู้ที่ ๑๓ จากบทพากย์เอราวัณ สุนัขประพันธ์กลอนกานท์ (๑)
๓. ใบงานที่ ๑๓ จากบทพากย์เอราวัณ สุนัขประพันธ์กลอนกานท์ (๑)
๔. สมุดรายวิชาภาษาไทย

ดาวน์โหลดข้อมูลได้ที่ www.dltv.ac.th